

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІКО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

Н.М. Андрєєва, д.е.н.
Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України

Україна є країною з потужним аграрним сектором економіки, що не є дивним, оскільки за даними Державного агентства земельних ресурсів України станом на 01.01.2012 р., площа земель сільськогосподарського призначення дорівнює 42776,9 тис. га, що складає 70,9% загальної площі території України. Аграрний сектор забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни,

формує 17% валового внутрішнього продукту та близько 60% фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні декілька років становить 8 - 9%, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту. Проте, економічні закони підприємницької діяльності створюють безліч векторів його розвитку, що здебільшого не відповідають ані концепції сталого розвитку, ані концепції екологічно чистого виробництва. З огляду на плюралізм економічних моделей, суб'єкт систематизуючого впливу зобов'язаний сформувати дієвий інструментарій з відповідних важелів регулювання, які дозволять ефективно змінювати регламентовані відносини.

Потреба у харчуванні – є невід'ємною потребою кожної людини, задоволення якої ставить перед собою за мету агропромисловий сектор економіки. Слід зазначити, що в Україні, як і в інших країнах світу, дедалі більше зростає попит на екологічно-чисті продукти харчування. У 2011 році обсяг продажів екологічних продуктів у межах країни перевищив 55 млн. грн., що є вдвічі більшим, ніж у 2010 році, та майже у десять разів перевищує показники 2008 року. Станом на 01.01.2011 р. в Україні зареєстровано лише 142 оператори органічного виробництва, що на думку Т.О. Чайки, робить перспективним його розвиток у майбутньому, оскільки становить лише 0,05% від загальноєвропейського рівня і відповідає 34 місце серед 44 країн Європи, де розвивається органічне виробництво. До цього ж, Україна станом на початок 2011 р. посідає перше місце в східноєвропейському регіоні за сертифікованою площею органічних сільськогосподарських угідь, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових (49,4% загальної площі ріллі з органічним статусом), олійних (15,2%) і зернобобових культур (3,8%). На одного ж виробника органічної продукції в Україні доводиться лише 1,9 тис. га при середньоєвропейському рівні у 36,1 га [1; с. 7-8]. Досягнення даного результату можливе лише за умови застосування усіх наявних у розпорядженні суб'єктів впливу організаційно-економічних та правових важелів.

Регламентация у нормативно-правових актах аспектів екологізації агропромислової сфери сприяє встановленню впорядкованості та неухильному дотриманню встановлених правил поведінки. Слід зазначити, що законодавство України в частині запровадження органічного виробництва перебуває на етапі становлення, але вже сьогодні можна акцентувати увагу на певних позитивних зрушеннях, що відбуваються у досліджуваній сфері. Так, у

2012 році було представлено до розгляду Проект стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, яка спрямована на формування ефективного, ресурсозберігаючого, екологічно - безпечного, соціально орієнтованого, наукоємного сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства [2]. Також, слід акцентувати увагу на ухваленні Верховною Радою України у 2012 році проекту Закону України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини", який визначає правові, економічні та соціальні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямований на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження природного навколишнього середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні [3].

Сьогодні, найбільший обсяг норм, що регламентують відносини у досліджуваній сфері, належать до підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, слід відмітити Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року" від 28 жовтня 2005 р., що у ч. 2 ст. 4 серед напрямів підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного сектору акцентує увагу на сприянні впровадженню ресурсозберігаючих, безпечних та екологічно чистих технологій виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства; створенню умов для технічного переоснащення заводів сільськогосподарського машинобудування з метою випуску техніки, яка забезпечуватиме впровадження сучасних, високопродуктивних та ресурсозберігаючих технологій в агропромислове виробництво; впровадженню програми розвитку виробництва дизельного біопалива [4]. Також, до переліку завдань та заходів з виконання Державної цільової програми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 року за № 785, включено такі завдання, як розроблення та впровадження ресурсозберігаючих технологій і технічних засобів для інноваційного розвитку агропромислового комплексу, що призведе до зниження ресурсоємності продукції і, як наслідок, зменшення техногенного

навантаження на навколишнє природне середовище, поліпшення його стану [5].

Слід зазначити, що актуальними дієвими організаційно-правовими важелями вважаються також:

- нормативне встановлення спеціальних вимог та стандартів щодо якості ґрунтів та технологій вирощування сільськогосподарських культур, зокрема, заборони використання ГМО, скорочення застосування мінеральних добрив, агрохімікатів та пестицидів, вимоги щодо виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування з сировини, яка була вироблена на територіях зі спеціальним статусом (Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" від 23 грудня 1997 р., Закон України "Про пестициди і агрохімікати" від 02 березня 1995 р., Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, косметичних та лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їх використанням, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2009 р. за № 114, Порядок проведення державних випробувань, державної реєстрації та перереєстрації, видання переліків пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 1996 р. за № 295, Порядок надання статусу спеціальної зони з виробництва сировини, що використовується для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. за № 1195, тощо)

- встановлення вимог щодо сертифікації та маркування органічної продукції (Правила обов'язкової сертифікації харчових продуктів, затверджені наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 02 червня 1997 р. за № 322, Технічний регламент щодо правил маркування харчових продуктів, затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28 жовтня 2010 р. за № 487 і т.д.);

- запровадження на законодавчому рівні дієвої системи контролю, що полягає у запровадженні розгалуженої системи суб'єктів контролю на усіх етапах виробництва, обігу та реалізації продукції.

Світова практика свідчить, що темпи реалізації екологічно-чистого виробництва прямо пропорційні рівню державної підтримки агропромислового комплексу. Так, в Австрії за обставин заохочення фермерів у підвищенні якості продукції, частка господарств екологічно чистого виробництва досягає 11,3%, у той час, як у Великобританії за обставин дефіциту уваги до даної сфери

виробництва, органічне сільське господарство займає лише 6,4% [6; с. 34]. Слід констатувати, що в Україні приділяється достатня увага реалізації концепції органічного виробництва, що обумовлено, у тому числі, намірами країни отримати статус члена Європейського Союзу, законодавство якого характеризується жорсткою регламентацією виробництва та обігу органічних продуктів харчування [7]. Але, незважаючи на дану обставину, фінансування підтримки агропромислового комплексу знаходиться у скрутному становищі. Зокрема, у Державному бюджеті на 2012 рік на фінансову підтримку заходів в агропромисловому комплексі було передбачено 1007376,3 тис. грн., у той час як в 2013 році допомога аграрному сектору за даною статтею видатків зменшилася до 96 777,9 тис. грн., що майже в 10,5 разів менше, ніж сума коштів 2012 року. Низьким рівнем державної підтримки пояснюється існування невеликої кількості підприємств, метою статутної діяльності яких є виробництво екологічно чистої продукції [8,9].

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

- Україна є аграрною країною з розвинутим агропромисловим комплексом. Залучення організаційно-економічних і правових важелів запровадження органічного виробництва в агропромисловій сфері є запорукою інтенсивного розвитку даного сектору економіки, оскільки надасть можливість розширити ринки збуту виробленої екологічно чистої продукції.
- Світовий досвід розвитку екологічного агропромислового комплексу свідчить про потребу в значній організаційній, фінансовій та правовій підтримці органічного виробництва з боку держави як складової забезпечення продовольчої безпеки України.

Література

1. Чайка Т.О. Розвиток органічного виробництва в аграрному секторі економіки: автореф.канд.екон. наук, спец.: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / Т.О. Чайка // Миколаїв: Мін-во аграр. політ. та продовольства Укр. Миколаївський держ. аграр. ун-т, 2012. - 20 с.

2. Проект стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.uaan.gov.ua/sites/default/files/strateg_do_2020r.pdf

3. Проект Закону України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини"// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=9707&skl=7

4. Закон України “Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року” від 28 жовтня 2005 р.//Відомості Верховної Ради України від 06.01.2006 р., № 1, стор. 13, ст. 17.

5. Державна цільова програма реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі на період до 2015 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30 травня 2007 року за № 785//Офіційний вісник України від 15.06.2007 р., № 41, стор. 148, стаття 1621, код акту 39949/2007

6. Бойко Л. Передумови розвитку органічного виробництва в Україні / Л. Бойко //Землепорядний вісник. - 2011. - № 2. - С. 30 — 35.

7. Постанова Ради ЄС № 834/2007 від 28 червня 2007 р. стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів та скасування Постанови № 2092/91//[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://organicstandard.com.ua>

8. Закон України “Про Державний бюджет України на 2012 рік” від 22.12.2011 р.//Голос України від 28.12.2011 р. № 246.

9. Закон України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” від 06.12.2012 р.//Голос України від 18.12.2012 р. № 233.